

ЕКОНОМІКА ТА УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВАМИ

УДК 658:589

DOI: <https://doi.org/10.32782/2520-2200/2021-6-5>**Ареф'єва О.В.**доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри економіки повітряного транспорту
Національного авіаційного університету**Ковальчук А.М.**кандидат економічних наук,
доцент кафедри економіки повітряного транспорту
Національного авіаційного університету**Павленко Б.О.**здобувач вищої освіти
Національного авіаційного університету**Arefieva Olena, Kovalchuk Alona, Pavlenko Bohdan**
National Aviation University**ІННОВАЦІЙНЕ УПРАВЛІННЯ РЕСУРСОЗАБЕЗПЕЧЕННЯМ
ТА ЕКОНОМІЧНОЮ БЕЗПЕКОЮ ПІДПРИЄМСТВА
В УМОВАХ КОНКУРЕНТНОГО СЕРЕДОВИЩА****INNOVATIVE MANAGEMENT OF ENTERPRISE RESOURCE
AND ECONOMIC SECURITY IN A COMPETITIVE ENVIRONMENT**

У статті розглянуто особливості інноваційного управління ресурсозабезпеченням та економічною безпекою підприємства в умовах конкурентного середовища. Досліджено теоретичні аспекти взаємозв'язків основних дефініцій інноваційного управління ресурсозабезпеченням та економічною безпекою. Запропоновано враховувати умови, виклики та загрози конкурентного середовища під час формування механізму інноваційного управління ресурсозабезпеченням та економічною безпекою підприємства. Побудовано та описано інвестиційну модель інноваційного управління ресурсозабезпеченням та економічною безпекою підприємства в конкурентному середовищі. Детально розглянуто елементи запропонованої моделі, зокрема цілі та інструменти їх досягнення. Охарактеризовано структурно-логічні зв'язки інвестиційної моделі інноваційного управління ресурсозабезпеченням та економічною безпекою підприємства в конкурентному середовищі.

Ключові слова: інноваційне управління, інноваційний потенціал, інвестиції, ресурсозабезпечення, економічна безпека підприємства, конкурентне середовище.

В статье рассмотрены особенности инновационного управления ресурсообеспечением и экономической безопасностью предприятия в условиях конкурентной среды. Исследованы теоретические аспекты взаимосвязей основных дефиниций инновационного управления ресурсообеспечением и экономической безопасностью. Предложено учитывать условия, вызовы и угрозы конкурентной среды при формировании механизма инновационного управления ресурсообеспечением и экономической безопасностью предприятия. Построена и описана инвестиционная модель инновационного управления ресурсообеспечением и экономической безопасностью предприятия в конкурентной среде. Подробно рассмотрены элементы предлагаемой модели, включая цели и инструменты их достижения. Охарактеризованы структурно-логические связи инвестиционной модели инновационного управления ресурсообеспечением и экономической безопасностью предприятия в конкурентной среде.

Ключевые слова: инновационное управление, инновационный потенциал, инвестиции, ресурсообеспечение, экономическая безопасность предприятия, конкурентоспособная среда.

The article considers the features of innovative resource management and economic security of the enterprise in a competitive environment. In carrying out the study methods were used: systematization – to describe the features of the impact of the competitive environment; construction of sub-

stantive models – for the proposed model of innovative resource management and economic security of the enterprise; generalization – to form the conclusions of the study. The purpose of the article is to define the theoretical aspects of resource supply and economic security innovation management taking into account the competitive environment. The theoretical aspects of the relationship between the basic definitions of innovative resource management and economic security. It is proposed to take into account the conditions, challenges and threats of a competitive environment in the formation of innovative resource management mechanism and economic security enterprise. The investment model of innovative management of resources and economic security of the enterprise in a competitive environment is constructed and described. The elements of the proposed model are discussed in detail. The goals of the content model is: increasing profitability of the company, providing an effective use of resources, providing a rational level of protection of investment interests. The tools for achieving these goals in the model are described: the use of attracted capital, investment assets, diversification of investment capital, digitalization tools, capitalization of intellectual property, re-engineering of investment processes. The structural and logical links of the investment model of innovative resource management and economic security of the enterprise in a competitive environment are characterized. The proposed investment model of innovative resource management and economic security of the enterprise needs to be implemented in the overall system of management and optimization of economic security systems and resource management of the enterprise. Subsequent research should be directed towards the implementation of the proposed model into the practical operations of enterprises.

Key words: innovation management, innovation potential, investment, resource provision, enterprise economic security, competitive environment.

Постановка проблеми. Трансформаційні процеси в економіці та зміни у конкурентному середовищі функціонування підприємств зумовлюють поглиблення інноваційних процесів на мікрорівні, зокрема використання інструментів інноваційного управління у сферах їх ресурсозабезпечення та економічної безпеки. У вітчизняних реаліях ресурсозбереження підприємств стало «ідеологією розвитку промислового виробництва», а головним завданням ресурсозберігаючої діяльності є зниження ресурсоємності виробництва та забезпечення максимально корисного ефекту для споживачів від використання промислової продукції [1]. Ресурсозабезпечення розглядається як один із чинників забезпечення належного рівня економічної безпеки промислових підприємств. Адаптація підприємств до викликів та трендів сучасності дає змогу використовувати інноваційне управління як дієвий напрям у розвитку підприємств. Обґрунтування еволюційного інноваційного управління розвитком підприємств залежить від поточної діяльності підприємств та визнання необхідності постійності цього процесу [2]. Для найбільш ефективного та адаптивного використання інноваційних можливостей підприємства і максимізації його результатів у вартісному виразі велике значення має розуміння усіх доступних шляхів нарощування потенціалу підприємства [3], серед яких основним є забезпечення належного рівня ресурсозабезпечення та економічної безпеки в конкурентних умовах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Формування конкурентного середовища та його вплив на діяльність та розвиток підприємств у своїх працях розглядали М. Портер [4],

О. Вовк, А. Ковальчук [5], С. Смерічевський, О. Полоус [7], А. Яремко [12]. Проблеми особливостей ресурсозабезпечення підприємств є предметом досліджень таких науковців, як О. Овечкіна, К. Іванова [10], Т. Логутова, О. Полторацька, М. Полторацький [1] та ін. Інноваційне управління підприємством, різноманітні його напрями є об'єктом наукових пошуків В. Прохороої, О. Давидової [2], О. Ареф'євої, З. Побережної [6], В. Титикала [8], А. Квілінського [11]. Проте у зв'язку з мінливим середовищем та інноваційними трансформаціями ресурсозабезпечення та економічна безпека потребують використання інноваційного управління для підвищення ефективності у межах діяльності підприємства.

Метою дослідження є визначення теоретичних аспектів інноваційного управління ресурсозабезпеченням та економічною безпекою підприємства з урахуванням умов конкурентного середовища.

Виклад основного матеріалу дослідження. За дослідженнями М. Портера інноваційне управління ресурсозабезпеченням та економічною безпекою передбачає забезпечення ресурсозберігаючих технологічних змін, упродовження яких буде максимально позитивним для ефективної роботи підприємства [3], його економічної безпеки. Тобто сучасні тенденції розвитку підприємств виводять на «передову» саме проблеми ресурсозабезпечення та економічної безпеки. Інноваційне управління ресурсозабезпеченням та економічною безпекою підприємств є одним із сучасних векторів руху вітчизняних суб'єктів господарювання, адаптації до викликів та загроз. Формування інноваційного управління ресурсозабезпечен-

ням та економічною безпекою підприємств можливе завдяки синергічним поєднанням та наявності взаємозв'язків між поняттями управління, економічної безпеки та інновації, про що свідчить рис. 1.

Наприклад, інновації, ресурси та цілі суб'єктів визначають конкретні процеси, рішення яких потребує використання складників, інструментів, функцій в умовах, що склалися, відповідно до конкурентного середовища, яке формується під дією чинників та загроз, які потребують оцінювання. Описаний взаємозв'язок дефініцій може використовуватися у формуванні інноваційного управління ресурсозабезпеченням та економічною безпекою і його механізму.

Відповідно, механізм інноваційного управління ресурсозабезпеченням та економічною безпекою підприємств формується на основі функцій, які йому притаманні, до яких належать планування, стимулювання, організація, координування та контроль [5]. Формування механізму передбачає те, що він реалізуватиметься у відповідних конкурентних умовах, до яких переважно відносимо наявність конкурентів на ринку, невизначеності, змін кон'юнктури ринку, ризику, загроз та адаптації до них тощо. Без урахування конкурентних умов формування та реалізації механізму інноваційного управління ресурсозабезпеченням

та економічною безпекою його доцільність та ефективність можуть ставитися під сумнів.

Визначальною особливістю систем забезпечення діяльності підприємств є те, що вони функціонують у середовищі, яке на них впливає. Відповідно до ступенів впливу механізм інноваційного управління ресурсозабезпеченням та економічною безпекою підприємства має забезпечити вчасне реагування та зміни у внутрішньому та зовнішньому середовищі. Особливістю інноваційного управління є те, що, використовуючи його інструменти, підприємство може впливати і на зовнішнє середовище, наприклад через використання інноваційних продуктів [6]. Зовнішнє середовище може впливати на інноваційне управління ресурсозабезпеченням та економічною безпекою підприємства прямо або опосередковано, а його наслідки або сприятимуть його реалізації, або, навпаки, стримувати її [7] шляхом регулювання умов діяльності підприємства.

Наслідками впливу внутрішнього середовища підприємств на інноваційне управління ресурсозабезпеченням та економічною безпекою можуть бути опір щодо його впровадження, незадоволення персоналу щодо інструментів його реалізації. Вплив внутрішнього середовища на інноваційне управління ресурсозабезпеченням та економічною безпекою залежить від

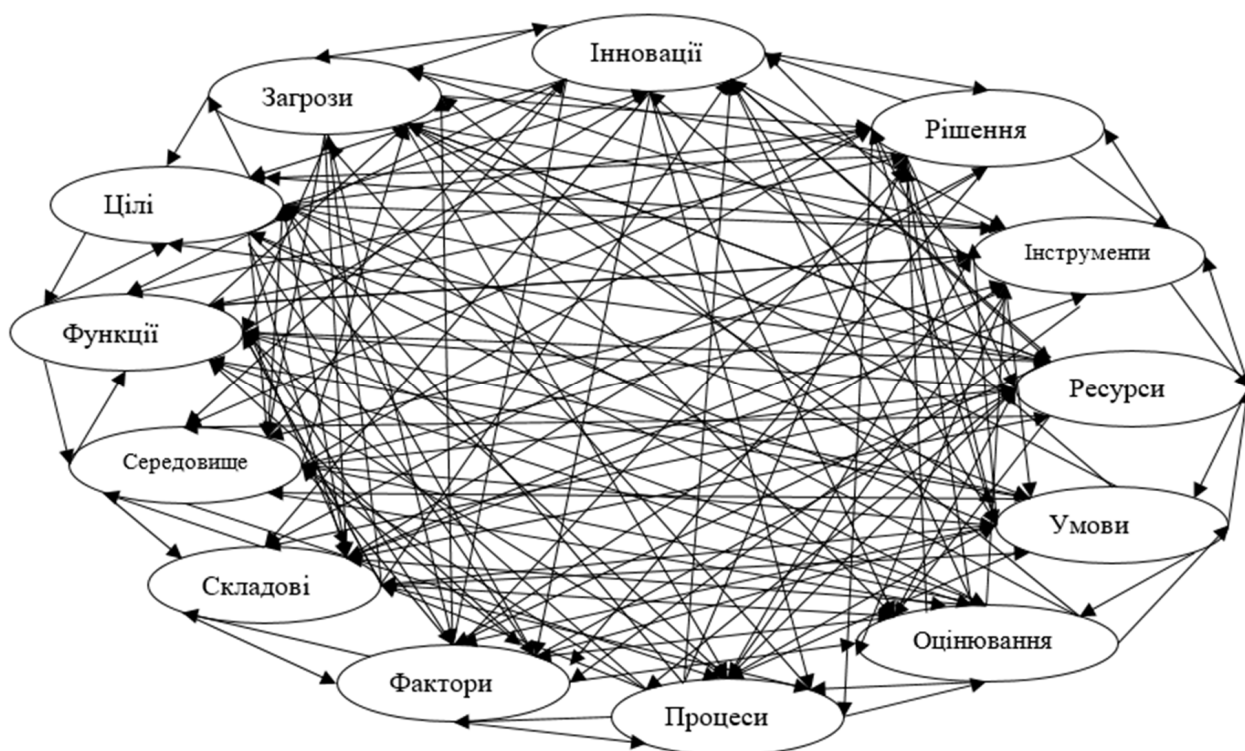

Рис. 1. Взаємозв'язки основних дефініцій інноваційного управління ресурсозабезпеченням та економічною безпекою

Джерело: побудовано авторами

управлінських рішень, їх альтернативності та зацікавленості у його результатах [8]. У сучасних умовах процеси інноваційного управління ресурсозабезпеченням та економічною безпекою підприємства є постійними та повторюваними, аж до припинення його діяльності, тому під час розроблення й упровадження механізму інноваційного управління ресурсозабезпеченням та економічною безпекою підприємства має бути врахована така закономірність.

Основою запропонованого механізму інноваційного управління ресурсозабезпеченням та економічною безпекою підприємства є роз-

роблення моделей управління, які доцільно сформувані відповідно до основних складників економічної безпеки та потенціалу підприємства. Розроблення моделей інноваційного управління ресурсозабезпеченням та економічною безпекою підприємств має враховувати принципи, умови та середовище, а також базуватися на розумінні сутності інновації як основи даного типу управління [9]. Проте зауважимо, що в процесі функціонування інноваційного потенціалу значення його ресурсних складників змінюються. Так, на етапі формування інвестиційний та фінансовий потенціали

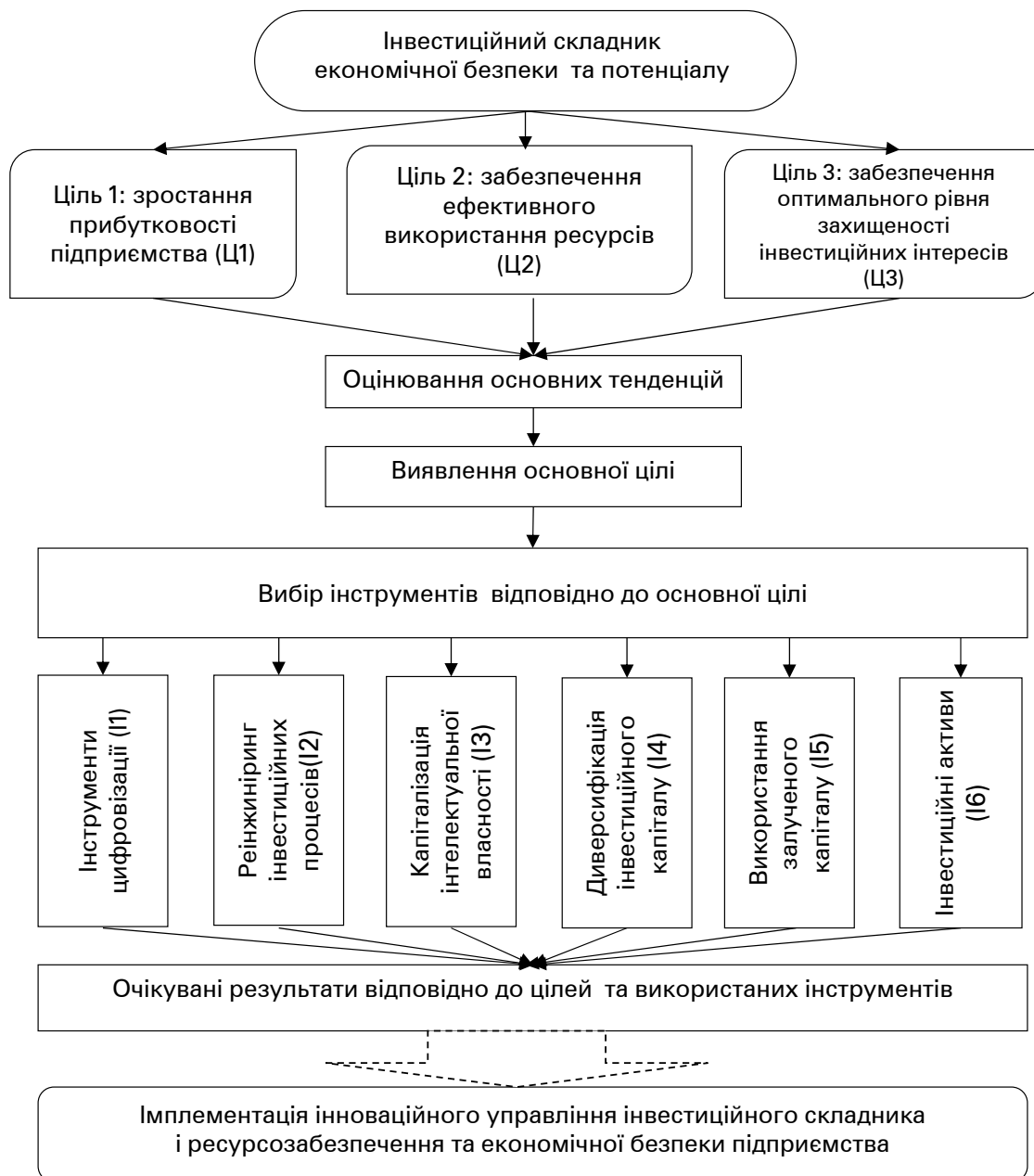

Рис. 2. Інвестиційна модель інноваційного управління ресурсозабезпеченням та економічною безпекою підприємства в конкурентному середовищі

Джерело: побудовано авторами

вважаються донорами інноваційних перетворень для потенціалів матеріальних активів та техніко-технологічного; інформаційний і трудовий потенціали стають забезпечуючою ланкою системі зв'язків інноваційного управління [10]. Відповідно, основними складниками економічної безпеки та потенціалу підприємства у контексті інноваційного управління є виробничий, інвестиційний, кадровий, фінансовий, ресурсний, модернізаційний.

Однією з таких моделей інноваційного управління ресурсозабезпеченням та економічною безпекою підприємства є інвестиційна модель (рис. 2), яка формується на ресурсному рівні економічного потенціалу та безпеки, проте не виключає продуктивний та особистий рівні, оскільки забезпечення інвестиційними ресурсами впливає як на виробничі процеси, так і на управлінську діяльність.

У побудованій моделі цілями є:

- зростання прибутковості підприємства як основного результативного показника діяльності, оскільки прибуток та прибутковість є основною метою його діяльності, у цьому передусім зацікавлені керівники та власники підприємств;

- забезпечення ефективного використання ресурсів сприяє зростанню підприємства, оскільки означає їх раціональне формування, розподіл та використання [11], що в майбутніх періодах сприяє нарощуванню інвестиційних можливостей, які впливатимуть на інновації, ресурсозабезпечення та економічну безпеку;

- забезпечення оптимального рівня захищеності інвестиційних інтересів усіх учасників інноваційного управління ресурсозабезпеченням та економічною безпекою.

Сучасними економічними інструментами, які дають змогу досягнути запропонованих цілей, в інвестиційній моделі інноваційного управління є:

- використання залученого капіталу для ресурсоемних підприємств із довгим виробничим циклом залучення капіталу, що сприяє ефективному перерозподілу ресурсів та збереженню ліквідності на належному рівні;

- диверсифікація інвестиційного капіталу, що сприяє різноманіттю структури капіталу та його ефективності у господарських процесах;

- інвестиційні активи, що сприяють стратегічному розвитку та досягненню визначених цілей у довгостроковій перспективі;

- інструменти цифровізації, які сприяють пришвидшенню темпів формування та використання ресурсів, спрощують оборот ресурсів;

- капіталізація інтелектуальної власності, що сприяє посиленню ефективності використання ресурсів, захищеності економічних інтересів підприємства, у сучасних умовах капіталізація інтелектуальної власності забезпечує підприємствам фінансову стійкість та незалежність;

- реінжиніринг інвестиційних процесів, що застосовується для перебудови наявних та впровадження інноваційних засобів управління ресурсозабезпеченням та економічною безпекою.

Відповідно до структурно-логічних зв'язків інвестиційної моделі інноваційного управління ресурсозабезпеченням та економічною безпекою (рис. 3), виявлено впливи окремих інструментів на цілі, що запропоновані в моделі.

Зауважимо, що перелік інструментів та цілей може розширюватися або скорочуватися

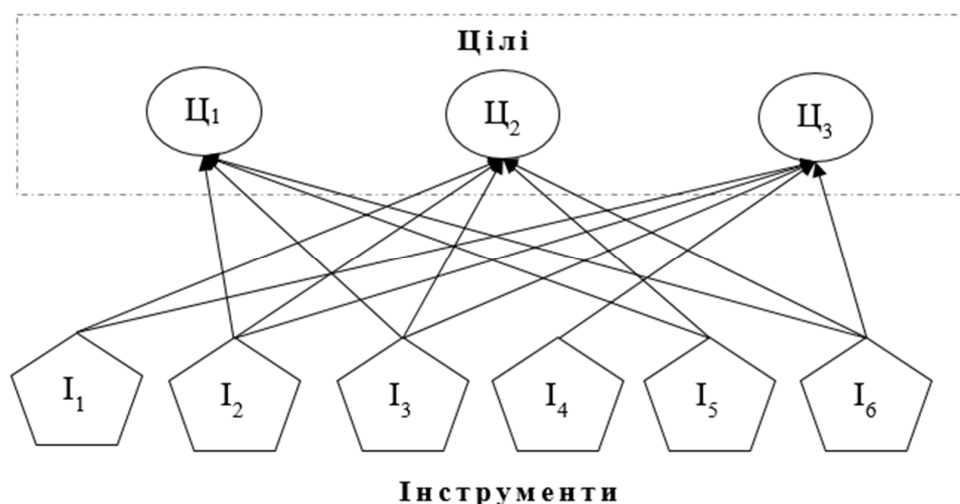

Рис. 3. Структурно-логічні зв'язки інвестиційної моделі інноваційного управління ресурсозабезпеченням та економічною безпекою підприємства в конкурентному середовищі
Джерело: побудовано авторами

залежно від умов, конкурентного середовища, виду господарської діяльності чи стратегії підприємства.

Особливістю запропонованої змістовної моделі є використання засобів реінжинірингу, оскільки нинішні умови діяльності підприємств вимагають розроблення підходів із залученням дієвих інструментів та методів для підтримки належного стану економічної безпеки з метою забезпечення потенціалу конкурентоспроможності ресурсозабезпечення діяльності у межах стратегії зростання. Необхідне вдосконалення діяльності підприємства доцільно представити через реалізацію положень адаптивного антикризового управління потенціалом на підставі розроблення стратегії формування антикризового потенціалу та моделі механізму її реалізації, яка проявляє себе в динаміці за комплексного впливу різноспрямованих чинників зовнішнього середовища [11]. Тобто у сучасних реаліях функціонування підприємств під час побудови інноваційного управління ресурсозабезпеченням та економічною безпекою підприємства необхідно враховувати можливості поєднання з інструментами антикризового управління, яке дає змогу запобігти кризовим процесам.

Висновки з проведеного дослідження. Отже, у статті визначено основні теоретичні аспекти

інноваційного управління ресурсозабезпеченням та економічною безпекою підприємства з урахуванням умов конкурентного середовища. Розглянуто особливості побудови механізму інноваційного управління ресурсозабезпеченням та економічною безпекою підприємства. Запропоновано інвестиційну модель інноваційного управління ресурсозабезпеченням та економічною безпекою підприємства, яка є змістовним вираженням інноваційного управління, одним зі складників економічної безпеки та потенціалу. Таким чином, запропонована інвестиційна модель інноваційного управління ресурсозабезпеченням та економічною безпекою підприємства потребує імплементації у загальну систему управління та оптимізації систем економічної безпеки і ресурсозабезпечення підприємства, які мають базуватися на основних цілях механізму інноваційного управління ресурсозабезпеченням та економічною безпекою підприємства: розвиток підприємства, зростання прибутковості, забезпечення оптимального рівня економічної безпеки та підвищення ефективності ресурсозабезпечення підприємства. Керуючись даними мотивами, впровадження запропонованої моделі доцільно враховувати під час розроблення стратегії підприємства.

Список використаних джерел:

1. Логутова Т.Г., Полторацька О.В., Полторацький М.М. Проблеми ресурсозбереження металургійних підприємств: теоретичні та практичні аспекти : монографія. Маріуполь : ДВНЗ «ПГТУ», 2016. 328 с.
2. Прохорова В.В., Давидова О.Ю. Об'єктивні умови формування інноваційного управління розвитком підприємств: науково-історичне підґрунтя подолання наслідків криз. *Бізнес Інформ*. 2018. № 3(482). С. 449–458.
3. Маслак О.І., Безручко О.О., Маслак М.В. Управління інноваційним потенціалом підприємства в умовах циклічності. *Економіка і організація управління*. 2014. № 1(17)–2(18). С. 166–173.
4. Porter, Michael E. *Competitive advantage: Creating and sustaining superior performance*. Simon and Schuster, 2008. 658 p.
5. Вовк О.М., Ковальчук А.М. Стратегічне управління розвитком підприємств в умовах конкурентної економіки. *Збірник наукових праць Університету державної фіскальної служби України*. 2019. Вип. 1(19). С. 20–32 с. URL: <https://doi.org/10.33244/2617-5940.1.2019.20-32>.
6. Ареф'єва О.В., Побережна З.М. Стратегічне управління інноваційністю бізнес-процесів підприємства на конкурентних ринках. *Бізнес Інформ*. 2019. № 11. С. 108–116.
7. Смерічевський С.Ф., Полоус О.В. Трансформація економічних процесів у контексті глобалізаційних зрушень. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Міжнародні економічні відносини господарство»*. 2018. Т. 2. Вип. 22. С. 142–148.
8. Титикало В.С. Концептуальний підхід до оцінювання передумов впровадження інноваційних трансформацій на підприємств. *Вісник Київського національного університету технологій та дизайну. Серія «Економічні науки»*. 2018. № 5(127). С. 120–129.
9. Vovk O., Tkachenko T., Smerichevska S., Osypova Y., Raicheva L. Implementação do potencial de modernização para garantir a segurança econômica das empresas. *Laplace Em Revista*. 2021. № 7(3). P. 363–373. URL: <https://doi.org/10.24115/S2446-62202021731304p.363-373>.
10. Овечкіна О.А., Іванова К.В. Теоретико-методичні засади ресурсозабезпечення інноваційного потенціалу вітчизняних економічних суб'єктів в умовах глобалізації. *Маркетинг і менеджмент інновацій*. 2011. № 3(2). С. 90–96.
11. Kwilinski A. Mechanism of modernization of industrial sphere of industrial enterprise in accordance with requirements of the information economy. *Marketing and Management of Innovations*. 2018. № 4. P. 116–128. URL: <http://doi.org/10.21272/mmi.2018.4-11>.

12. Яремко А.Д. Стратегічна і тактична платформи адаптивного управління антикризовим потенціалом підприємств. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2019. № 1(2). С. 145–153.

References:

1. Lohutova T.H., Poltorats'ka O.V., Poltorats'kyy M.M. (2016) *Problemy resursozberezhennya metalurhiynykh pidpryyemstv: teoretychni ta praktychni aspekty: monohrafiya* [Problems of resource conservation of metallurgical enterprises: theoretical and practical aspects: monograph]. Mariupol: PSTU Higher Educational Institution, 328 p. (in Ukrainian)
2. Prokhorova V.V., Davydova O.Yu. (2018) Ob'yektyvni umovy formuvannya innovatsiynoho upravlinnya rozvytkom pidpryyemstv: naukovo-istorychne pidgruntya podolannya naslidkiv kryz [Objective conditions for the formation of innovative management of enterprise development: scientific and historical basis for overcoming the effects of crises]. *Business Inform*, no. 3 (482), pp. 449–458. (in Ukrainian)
3. Maslak O.I. Bezruchko O.O., Maslak M.V. (2014) Upravlinnia innovatsijnym potentsialom pidpriemstva v umovakh tsyklichnosti [Management of innovation potential of the enterprise in a cyclical environment]. *Economics and organization of management*, no. 1(17)–2(18), pp. 166–173. (in Ukrainian)
4. Porter Michael E. (2008) *Competitive advantage: Creating and sustaining superior performance*. Simon and schuster, 658 p. (in English)
5. Vovk O.M., Kovalchuk A.M. (2019) Stratehichne upravlinnya rozvytkom pidpryyemstv v umovakh konkurentnoyi ekonomiky [Strategic management of enterprise development in a competitive economy]. *Collection of scientific works of the University of the State Fiscal Service of Ukraine*, no. 1, pp. 20–32. DOI: <https://doi.org/10.33244/2617-5940.1.2019.20-32>. (in Ukrainian)
6. Arefieva O.V., Poberezhna Z.M. (2019) Stratehichne upravlinnya innovatsiynisty biznes-protsesiv pidpryyemstva na konkurentnykh rynkakh [Strategic management of innovation of business processes of the enterprise in competitive markets]. *Business Inform*, no. 11, pp. 108–116. (in Ukrainian)
7. Smerichevskyy S.F., Polous O.V. (2018) Transformatsiya ekonomichnykh protsesiv v konteksti hlobalizatsiynykh zrushen [Transformation of economic processes in the context of globalization]. *Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. Series "International Economic Relations Economy"*. T. 2, no. 22. pp. 142–148. (in Ukrainian)
8. Tytykalo V.S. (2018) Kontseptual'nyy pidkhid do otsinyuvannya peredumov vprovadzhennya innovatsiynykh transformatsiy na pidpryyemstv [Conceptual approach to the assessment of the prerequisites for the implementation of innovative transformations in enterprises]. *Bulletin of Kyiv National University of Technology and Design. Economic Sciences Series*, no. 5 (127), pp. 120–129. (in Ukrainian)
9. Vovk O., Tkachenko T., Smerichevska S., Osypova Y., Raicheva L. (2021) Implementação do potencial de modernização para garantir a segurança econômica das empresas. *Laplage Em Revista*, no. 7(3), pp. 363–373. DOI: <https://doi.org/10.24115/S2446-62202021731304p.363-373>. (in English)
10. Ovechkina O.A., Ivanova K.V. (2011) Teoretyko-metodychni zasady resursozabezpechennya innovatsiynoho potentsialu vitchyznyanykh ekonomichnykh sub'yektiv v umovakh hlobalizatsiyi [Theoretical and methodological principles of resource provision of innovation potential of domestic economic entities in the context of globalization]. *Marketing and Innovation Management*, no. 3 (2), pp. 90–96. (in Ukrainian)
11. Kwilinski A. (2018) Mechanism of modernization of industrial sphere of industrial enterprise in accordance with requirements of the information economy. *Marketing and Management of Innovations*, no. 4, pp. 116–128. DOI: <http://doi.org/10.21272/mmi.2018.4-11>. (in English)
12. Yaremko A.D. (2019) Stratehichna i taktychna platformy adaptivnoho upravlinnya antykrizovym potentsialom pidpryyemstv [Strategic and tactical platforms of adaptive management of anti-crisis potential of enterprises]. *Problems of system approach in economics*, no. 2, pp. 145–153. (in Ukrainian)